

Quisling på «Katta»

Av Helge Seip

Etter å ha lest den store tobinds biografien om Vidkun Quisling, som Hans Fredrik Dahl nå har fullført, er det lett å slutte seg til dem som mener han har gjort en både stor og oftest solid jobb. Det gjelder kildegransking så vel som tilrettelegging av stoffet i en leservennlig form.

At Dahls bevisste neddenping av mer følelsespregede reaksjoner til tider kan virke provoserende på oss fra krigstidsgenerasjonen, må forfatteren ha forutsett. Det bør han også bare over med. Innerst inne vet vi vel at i det lengre tidsperspektiv bør nærmere kunnskaper både om landssvikeren og om mennesket Vidkun Quisling bli tilgjengelig for etterkommerne våre.

På et par punkter, som særlig går på ungdommens engasjement i forbindelse med foretelsen Nasjonal Samling i 1930-årene og Vidkun Quislings svik under krigen, savner man opplysninger hos Hans Fredrik Dahl. Det gjelder for det første den satsingen Quisling og NS en tid forsøkte blant gymnasiaster og annen ungdom, og den oppslutningen han stedvis oppnådde. Da undertegete de bekynte på gymnasiet ved Oslo Katedralskole høsten 1935, hadde vi et gymnassamfunn som NS hadde overtatt styringen av og ledet etter «førerprinsippet». Tilsvarende var ordningen, så vidt jeg vet, ved det minst like NS-pregede samfunnet på Fagerborg, sannsynligvis også en del andre steder.

På «Katta» var det iallfall en klasse der over halvparten av gymnasiastene en stund var NS-organisert. Hvorledes det var ellers i landet, vet jeg mindre om. At Quisling

Over halve klassen NS-organisert

la vekt på kontakten med de høyere skolene, var åpenbart. Både han, Fuglesang og Jonas Lie var blant foredragsholderne det semesteret som ennå var styrt etter førerprinsippet. Ikke minst i ettertid fortøner det seg som en spesiell opplevelse å ha sittet ved siden av Vidkun Quisling på en benk i gymnastikk-salen på Katedralskolen, og vente på tur som første opposent i gymnassamfunnet «Kattuglen».

Vi laget forøvrig «folkefront» i samfunnet straks 1935-kullet rykket inn. Det fjernet NS-majoriteten allerede ved første valg. Blant de ledende i gruppen var to av døtrene til daværende forsvarsminister Monsen, Jo Gjøeover (Tenfjord) med sin yngre bror, kommunisten Ole Hagen som siden ble professor, og noen politisk aktive venstrelevere. Dagbladets utenriksredaktør Ragnar Vold var blant talerne første semester etter gjenerobringen av samfunnet. Det var også professor Jac. S. Worm Müller.

Det ville være interessant å vite mer om Nasjonal Samlings offensiv overfor skoleungdom utover i 1930-årene, selv om antall gymnasiastmedlemmer på landsbasis neppe noen gang var på de riktig store høyder. Mange vil forøvrig være overrasket over en del av navnene i de medlemslister som dekket Oslo Katedralskole og Fagerborg gymnas på den tiden.

Et annet punkt som man savner i Dahls fyldige bind 2, er en omtale av, eller i det minste henvisning til det berømmelige Scharffenberg-møtet i Det Norske Studentersamfund 21. september 1940. Det ledet jo til at Samfundet ble forbudt, Scharffenberg og formann John Sannes fengslet, kassatoren hentet på sin arbeidsplass og kjørt hjem av G.E.S.T.A.P.O for husundersøkelse med beslaglegging av protokoller, kassebeholdning m.m.

Mot Dag's Reidar Fris Bull var styreformann i Studentersamfundet våremestret 1940. Man fryktet nok at NS-studentene kunne prøve seg med et

Vidkun Quisling og Nasjonal Samling satset en tid stort for å vinne oppslutning blant gymnasiaster og annen ungdom. (Foto: Johan Bruun)

■ ■ Nasjonal Samling styrte etter førerprinsippet i gymnasiesamfundet, da Helge Seip begynte på Oslo Katedralskole høsten 1935. I Hans Fredrik Dahls stort sett solide Quisling-biografi savner han en skildring av ungdommens NS-engasjement i 30-åra og motstandskampen i Studentersamfundet i 1940.

kjøp, og gjorde tidlig opptakt til et politisk samlingsstyre uten nazistisk innslag. Vi sju som ble utpekt, to fra Sos. stud., to fra DKSF, to fra Studentervestretlaget og en fra Studentmållaget, hadde noen møter i løpet av sommeren, men ble fornicelt valgt først på generalforsamlingen 23. august.

Vi visste at en del studenter som var mot NS, hadde sympati for den tilpassingslinjen etter dansk mønster som bl.a. J.B. Hjort, Victor Mogens m.fl. gikk inn for vis-à-vis okkupantene. Studentmållagets Magne Skoldvym fikk i oppdrag av den nye formannen John Sannes å ta kontakt med noen av oberst Angell på Bygdøy i den sammenhengen. Det var særlig DKSF-studenter som hadde pågang; fra disse kretsene. Selv snakket jeg sommeren 1940 bl.a. med Gunnar Jan, Jac. S. Worm Müller og Eivind Begggrav.

Valget av Johan Scharffenberg som taler 21. september – forøvrig etter at den opprinnelige foredragsholder

Ved siden av Quisling på første benk

A.W. Brøgger, var litt arrestert – var en direkte motstandsmerker. Scharffenbergs artikkel «Navigatore necesse est» i Arbeiderbladet like før, gjorde at et klart flertall i det nye samfundsstyret forerakk ham framfor professor Fredrik Passche, som nesiformannen Trygve de Lange fra DKSF foreslo.

I skriftet «Johan Scharffenbergs Minne» fra 1967, skriver Arnulf Overland at en virkelig motstandsbevegelse først oppsto i Det Norske Studentersamfund den 21. september, og vokste følelsesmessig i styrke noen dager senere, da Scharffenberg og Sannes ble ar-

restert. Vi som var studenter i Oslo den gangen vet jo også hvorledes det i løpet av høsten kom i gang stensilerte aviser som «Eidsvold», der det bl.a. var senere kjente jurister blant medarbeidere og produsenter. Videre fikk man en rekke ulike typer av motstandsgrupper rundt i fakultetene. Sosialøkonomene streiket feks. i 1942, slik at det ikke ble holdt eksamen. Holdningen blant det store flertall av lærere som studenter var naturligvis en del av bakgrunnen for de tyske massearrestasjonene 30. november i 1943, da de stormet Universitetet. Dahl har forøvrig rett i at mange NS-studenter mislikte aksjonen. En av mine studiekamerater i sosialøkonomi, som hadde vært formann i Studentervestretlaget et semester, fortalte at han slapp å bli fengslet, fordi han overraskende fikk støtte fra tilstedeværende NS-studenter i Aulaen under det tyske «forhøret».

Med den plassen Dahl gir tyskeren Ulrich Noack i sine spesielle roller, kunne man kanskje også

Den første motstandsbevegelse

ventet at det ble nevnt at han var norsk gift. En kuriositet om det bebudede «Rikstinget» høsten 1942, som aldri ble holdt, men hadde fått sitt eget frimerke med Quislings bilde innen man kom så langt, fra historikeren kanskje overlatt til filatelistene.

Det er naturligvis en vurderingssak hva man tar med fra et overveldende materiale, men gymnasiastene ga iallfall en del av det første oppmøttingsarbeidet for Nasjonal Samling, og studentene hadde fortjent en større plass hos Dahl, selv om det finnes annen litteratur som dekker mer av deres innsats enn han gjør i sitt samleverk.

102723